

Askanas, Kazimierz

Tadeusz Gierzyński (1905-1968)

Rocznik Mazowiecki 3, 351-358

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KAZIMIERZ ASKANAS

TADEUSZ GIERZYŃSKI

(1905—1968)

Comment on Tadeusz Gierzyński (1905—1968)

Postać Tadeusza Gierzyńskiego dzięki sile wyrazu Jego osobowości i dzięki ogromnemu wkładowi pracy społecznej związana jest trwale z Płockiem i Mazowszem. Śmierć, która po krótkiej, nieoczekiwanej chorobie przecięła 7 maja 1968 r. pasmo Jego życia, pozostawiła Go w pamięci licznych środowisk Płocka i Warszawy jako niedościgły wzór wielkiego, ofiarnego działacza społecznego, człowieka nieskazitelnego charakteru, wielkiego serca i umysłu.

Tadeusz Michał Gierzyński, syn Piotra i Leokadii Bronisławy ze Zdziemborskich małżonków Gierzyńskich, urodził się 10 września 1905 r. we wsi Przeradz Mały powiatu mławskiego. Wraz z rodzicami, którzy wskutek awansowania ojca nauczyciela przenieśli się ze Studzińca w powiecie sierpeckim do Sierpca, Tadeusz Gierzyński spędzał swe dziecięce lata w tych miejscowościach, po czym rodzina w 1914 r. osiedliła się na stałe w Płocku. Odtąd życie Tadeusza Gierzyńskiego było bez przerwy związane z Płockiem.

Ukończywszy pięć oddziałów w prowadzonych przez ojca szkołach powszechnych w Sierpcu i Płocku, zdał egzamin do Gimnazjum Męskiego im. Władysława Jagiełły, gdzie otrzymał świadectwo dojrzałości w 1926 r. Przejawiając już w gimnazjum szczególne zainteresowanie pracą społeczną, pełnił przez cały niemal okres nauki różne funkcje w samorządzie szkolnym. Od najmłodszych lat odznaczał się dużą rozważą i poczuciem odpowiedzialności.

Zamiłowanie do nauk społecznych skłoniło Go do wstąpienia na Wydział Prawny Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie po czterech latach studiów otrzymał w 1930 r. dyplom magistra prawa.

Warunki materialne rodziny po przejściu ojca na emeryturę były tym

Tadeusz Gierzyński

trudniejsze, że poza Tadeuszem troje młodszego rodzeństwa uczyło się w gimnazjach płockich. Sytuacja ta zmuszała Go do równoległej ze studiami pracy zarobkowej. Dojeżdżając do uniwersytetu tylko kilka razy w roku, Tadeusz Gierzyński przebywał stale w Płocku i pracował w kancelarii adwokackiej oraz w redakcjach miejscowych pism, gdzie poza pracą administracyjną pisywał artykuły i fragmenty kroniki. Pracę tę kontynuował jeszcze po ukończeniu studiów.

W roku 1931 otrzymał etat aplikanta sądowego Sądu Okręgowego w Płocku. W wyniku bardzo dobrej oceny Jego pracy przez poszczególne wydziały sądu uzyskał skrócenie okresu aplikacji do dwóch lat. Po złożeniu w 1933 r. egzaminu sędziowskiego z wynikiem celującym (jedna z dwóch ocen celujących na wyjątkowo liczne grono zdających) otrzymał w 1933 r. stanowisko asesora sądowego.

Po krótkim okresie pełnienia funkcji asesora Sądu Grodzkiego w Płocku oraz sędziego wyznaczanego do uzupełnienia kompletów w Sądzie Okręgowym Tadeusz Gierzyński rozpoczął pełnienie obowiązków Sędziego Okręgowego Śledczego w Płocku, a następnie w Mławie. W 1937 r. otrzymał nominację na Sędziego Grodzkiego w Płocku.

Od pierwszych chwil swej pracy w sądzie wykazywał niewątpliwe zdolności prawnicze i ogromną umiejętność organizowania pracy. Później stanowiła ona fundament Jego przyszłej, rozległej działalności na wielu odpowiedzialnych stanowiskach. Lubiany i otaczany prawdziwym szacunkiem, zdobył swą pracą pełne uznanie, wychodzące daleko poza obręb społeczeństwa prawniczego Płocka i Mławy.

Wybuch wojny zmusił Gierzyńskiego do opuszczenia Płocka w obawie przed represjami hitlerowskimi. Po przeniesieniu się do Warszawy i uzyskaniu wpisu na listę adwokatów Rady Adwokackiej w Warszawie — do końca wojny wykonywał zawód adwokata. Przez pewien czas się ukrywał, poszukiwany przez gestapo za działalność patriotyczną.

W 1940 r. Tadeusz Gierzyński zawarł związek małżeński z Haliną z Brudzińskich, z którą miał jedną córkę, Ewę, obecnie lekarza, pra-

cującą w Warszawie. Wysiedlony po powstaniu warszawskim wraz z rodziną w Krakowskie, schronił się we wsi Liszki pod Krakowem.

Spoleczne nastawienie Gierzyńskiego znalazło swój wyraz nawet w czasie tej wyjątkowo trudnej sytuacji. Przebywająca w Liszkach grupa osób wysiedlonych z Warszawy znalazła w Nim człowieka, który samorzutnie im pomagał i który, mimo własnych kłopotów, niósł ludziom pomoc, pozwalającą przetrwać ciężki okres wysiedlenia.

Po wyzwoleniu Płocka, w końcu marca 1945 r. Tadeusz Gierzyński powrócił do Płocka. Już nazajutrz po przybyciu zajął się gmachem Sądu Okręgowego, przekształconym przez okupanta na szpital, troszcząc się nawet o oszklenie okien i wprawienie brakujących zamków. W trudnych warunkach pierwszych dni wolności przystąpił do organizowania sądu. Jego wysiłkom przede wszystkim należy przypisać, że już w miesiąc później odbyła się w sądzie płockim pierwsza sesja sądowa, choć trwała jeszcze wojna.

W tym czasie Ministerstwo Sprawiedliwości zaproponowało stanowisko prezesa Sądu Okręgowego Tadeuszowi Gierzyńskiemu. Nieoczekiwanie jednak wraz z nominacją na prezesa Sądu Okręgowego przybył do Płocka Tomasz Godecki.

Przekazawszy nowemu prezesowi częściowo zorganizowany już sąd, Tadeusz Gierzyński wpisał się na listę adwokatów Izby Warszawskiej i rozpoczął praktykę w Płocku. Od 1952 r., tj. od chwili założenia w Płocku jednego z pierwszych w kraju Zespołu Adwokackiego, przy organizacji którego udzielał cennych rad i pomocy, Gierzyński kontynuował pracę adwokacką w tym zespole i pracował w nim efektywnie do końca swego życia.

Do roku 1960, w którym ukazało się rozporządzenie zabraniające łączenia funkcji radcy prawnego i adwokata, Tadeusz Gierzyński obok funkcji adwokata pełnił obowiązki radcy prawnego Płockich Zakładów Energetycznych, Fabryki Maszyn Żniwnych i Spółdzielni Spożywców „Zgoda”. Duże doświadczenie prawnicze, doskonała znajomość przepisów prawnych oraz ogromna efektywność pracy pozwalały Mu na wzorowe wypełnianie tych rozlicznych obowiązków zawodowych. Szybkie i trafne decyzje, które zawsze miały na względzie właściwie rozumiany interes społeczny, zyskiwały Mu pełne uznanie we wszystkich placówkach, gdzie pełnił obowiązki radcy prawnego.

Jest rzeczą trudną do zrozumienia, jak przy pełnym obciążeniu pracą zawodową Tadeusz Gierzyński mógł podołać wręcz nieprawdopodobnemu zakresowi prac społecznych, wykonywanych z pełną sumiennością i zapałem. Fakt, że sprawując funkcje kierownicze w kilkunastu organizacjach nie opuszczał zebrania i nie uchylał się od żadnych obowiązków, należy przypisać niezwykle precyzyjnej organizacji pracy. Zdarzały się

wypadki, że po przeprowadzeniu w sądzie w Płocku sprawy w godzinach porannych wyjeżdżał na dwa kolejne zebrania do Warszawy i wracał tegoż dnia, by odbyć dwa zebrania w Płocku, a w nocy przygotowywał sprawę na dzień następny.

Jeszcze w kwietniu 1945 r. Tadeusz Gierzyński wstąpił do Stronnictwa Demokratycznego i założył oddział tegoż stronnictwa w Płocku, stając na jego czele. Przez długi okres czasu, nawet wówczas, gdy przeszedł do władz wojewódzkich stronnictwa, zachował decydujący wpływ na działalność oddziału płockiego.

W uznaniu długotrwałej i owocnej pracy na stanowisku przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego Tadeusz Gierzyński powołany został do władz centralnych. Zajmował stanowisko członka Rady Naczelnej Centralnego Sądu Partyjnego przy Centralnym Komitecie Stronnictwa Demokratycznego i wiceprzewodniczącego Centralnej Grupy Doradczej Prawniczej SD.

W drugiej połowie 1945 r. Gierzyński powołany został jako przedstawiciel Stronnictwa Demokratycznego na radnego Miejskiej Rady Narodowej w Płocku, w której przez okres trzech lat piastował funkcje wiceprzewodniczącego, przyczyniając się wydatnie do powzięcia wielu istotnych dla miasta uchwał, szczególnie w sprawach gospodarczych i dotyczących oświaty.

Od chwili objęcia funkcji w Miejskiej Radzie Narodowej Tadeusz Gierzyński przejawiał wybitnie aktywną działalność przy wysuwaniu i rozwiązywaniu problemów mających na celu wprowadzenie nowych form życia w mieście i przebudowę ustroju. Szczególnie interesował się pracami Komisji Rady Narodowej i akcjami społecznymi o charakterze politycznym.

Troskę o konkretne osiągnięcia przebudowy społecznej i gospodarczej w mieście realizował początkowo jako przewodniczący Komisji Oświaty, a następnie od 1950 r. jako przewodniczący Komisji Budżetu, Planu i Finansów.

Dzięki wielkiemu uznaniu ze strony władz wojewódzkich dla Jego pracy społecznej powołano Go w 1947 r. do Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie, gdzie działał najpierw jako radny, później jako przewodniczący Konwentu Seniorów. Na terenie Wojewódzkiej Rady Narodowej Tadeusz Gierzyński przejawiał bardzo żywą działalność. Jednocześnie kierował w szerokim zakresie całymi kompleksami zagadnień szczególnych, objętych działalnością Komisji Komunikacji, Porządku Publicznego oraz Kultury, którym kolejno przewodniczył.

Szczególnie pracowita i odpowiedzialna była praca w Wojewódzkiej Komisji Wywłaszczeniowej. Waga społeczna wywłaszczeń, kolizja z interesem prywatnym, skomplikowana materialna i formalna proble-

matyka prawnicza zagadnień wymagały od przewodniczącego wysokiego poziomu wiedzy prawniczej, odpowiednio szerokiego spojrzenia społecznego, a jednocześnie maksymalnej ostrożności i rozwagi. Tadeusz Gierzyński samorzutnie zgodził się przyjąć tę trudną funkcję, którą przez lata całe pełnił z największą sumiennością ku pełnemu zadowoleniu i wdzięczności rady.

W latach 1947—1950 przewodniczył Komisji Rozjemczej przy Ubezpieczalni Społecznej w Płocku, wpływając na prawidłowość i szybkość rozjemstwa, opartego zawsze na właściwie wyczutyim interesie społecznym.

Działalność Tadeusza Gierzyńskiego na terenie Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w latach 1946—1955 — początkowo jako członka zarządu, a następnie wiceprezesa — poszerzyła osiągnięcia Towarzystwa i udostępniła płocczanom dzięki odczytom i wystawom zdobycze kulturalne Związku Radzieckiego.

Jego długie lata pracy w charakterze przewodniczącego Oddziału Wojewódzkiego Towarzystwa Szkoły Świeckiej, a ostatnio członka Zarządu Głównego tegoż Towarzystwa, wypełnione były dobrze rozumianą treścią polityczną. Kierunek, jaki reprezentował w tym Towarzystwie, miał według Jego własnych słów prowadzić do wyważania proporcji między walką o laicyzację szkoły a uwarunkowanymi społecznie możliwościami realizowania tych założeń.

Bardzo poważną kartą w działalności społecznej Tadeusza Gierzyńskiego były Jego starania, jakie podjął w decydującym dla miasta momencie, kiedy ważyły się losy lokalizacji kombinatu petrochemicznego. Od pierwszej chwili zdawał sobie sprawę z ogromnych skutków budowy tego obiektu dla miasta i położył wielkie zasługi, by została powzięta decyzja o zlokalizowaniu kombinatu w Płocku. Zasługi Jego były tym większe, że był jednym z niewielu, którzy w klimacie biernego oczekiwania na stanowisko władz podjęli gorliwą akcję o historyczną dla Płocka decyzję.

Zupełnie wyjątkowa w swym zakresie działalność Tadeusza Gierzyńskiego, bardzo wysoko oceniana przez władze szczebla wojewódzkiego, ze względu na nieprzeciętny poziom osiągnięć na terenie Miejskiej i Wojewódzkiej Rady Narodowej, Stronnictwa Demokratycznego oraz na terenie innych prowadzonych przez niego placówek, obok powszechnie znanych zalet, była główną przyczyną wystawienia Jego kandydatury, a następnie wyboru na posła do sejmu PRL.

Pasja działacza społecznego, zawsze pełnego gotowości do pracy, i niezwykła sumiennosc w wykonywaniu rozlicznych zadań sprawiły, że Tadeusz Gierzyński został posłem również w następnej kadencji sejmu. Obowiązki poselskie pełnił nieprzerwanie od 1957 do 1965 r. Wart przy-

pomnienia jest fakt, że poseł Gierzyński referował w sejmie ustawę o nieprzedawnianiu odpowiedzialności za zbrodnie hitlerowskie.

Do rozlicznych już obowiązków Tadeusza Gierzyńskiego przybyło wiele nowych. Poza ogromną ilością spotkań poselskich i wygłoszonych referatów poseł Gierzyński pełnił jeszcze w latach 1957—1965 obowiązki sekretarza Klubu Poselskiego SD, co było związane ze stałymi godzinami urzędowania.

Obdarzony godnością członka Unii Międzyparlamentarnej, pracował również i w tym zakresie. Trudno zrozumieć, w jaki sposób, nie zmniejszając zakresu dotychczasowych obowiązków, mógł ten niestrudzony człowiek prowadzić jeszcze szeroką i pracowitą działalność jako członek Warszawskiej Rady Adwokackiej, a w ostatnich latach jako urzędujący wiceprezes Naczelnej Rady Adwokackiej. Postać Tadeusza Gierzyńskiego znana była też w świecie prawniczym z racji Jego działalności jako członka Prezydium Zrzeszenia Prawników Polskich.

Kilkakrotnie Tadeusz Gierzyński reprezentował władze krajowe za granicą: w 1964 r. z ramienia Stronnictwa Demokratycznego w Indonezji, następnie w ZSRR, potem jako przedstawiciel szkoły świeckiej w NRD i w 1967 r. jako przedstawiciel Naczelnej Rady Adwokackiej na zjeździe w Budapeszcie.

Ważną dziedziną Jego działalności była praca w Towarzystwie Naukowym w Płocku, w którym przez okres 10 lat pełnił funkcję prezesa. Poza funkcjami kierowniczymi i reprezentacyjnymi prezes Gierzyński poświęcał dużo troski sprawom organizacyjnym i finansowym Towarzystwa, interesował się też żywo sprawami Biblioteki i wydawnictw, a przede wszystkim kwartalnikiem „Notatki Płockie”; niejednokrotnie sam pomagał w redagowaniu pisma. Mimo wielu rozlicznych zajęć Tadeusz Gierzyński zajmował się sprawą zjednywania dla Towarzystwa prelekcji wybitnych naukowców, brał czynny udział w organizowaniu sesji naukowych, a ponadto dokładał wielu starań w kierunku upolitycznienia działalności Towarzystwa. Społeczna i polityczna pozycja prezesa oraz Jego cenne inicjatywy przyczyniły się do podniesienia prestiżu Towarzystwa zarówno w środowisku płockim, jak i wśród władz wojewódzkich i centralnych.

Przez dwa ostatnie lata życia Tadeusz Gierzyński dołączył do wszystkich swych obowiązków stanowisko prezesa Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, kładąc niewątpliwie zasługi przy jego organizacji w początkowym okresie działalności tej instytucji.

W 1966 r. był On delegatem na Kongres Kultury Polskiej. Podając ten fakt do wiadomości społeczeństwa, prasa płocka już wówczas szeroko omawiała ogromny wkład pracy społecznej Tadeusza Gierzyńskiego, a jeden z artykułów kończył się stwierdzeniem: „Tadeusz Gierzyński jest

na pewno człowiekiem, któremu Płock zawdzięcza więcej niż on miastu”.

Silny, od dawnych lat trwający pociąg do dziennikarstwa, praca w „Dzienniku Płockim” i „Kurierze Mazowieckim” w latach 1929—1939 oraz współpraca w latach 1946—1948 z redakcją tygodnika „Jedność Mazowiecka” spowodowały, że dysponował On w tym zakresie dużą znajomością techniki redakcyjnej, przez co wpływał na rozwój pisma. Z dorobku pisarskiego Tadeusza Gierzyńskiego na uwagę zasługuje szczególnie praca: „Sejm a sprawy płockie”, publikowana w wydanej w 1965 r. w Płocku książce: „Płockie spotkania z chemią”, oraz szereg artykułów wstępnych w „Notatkach Płockich”.

Walory osobowości Tadeusza Gierzyńskiego, nieprzeciętny intelekt prowadziły go do bliskich powiązań z ludźmi tej miary, co nestor medycyny polskiej, rektor Marcin Kacprzak, Władysław Broniewski, Waław Lachman i inni.

Ogromnie szeroki zakres pracy społecznej i zawodowej pozwalał Mu na szerokie kontakty z olbrzymią ilością osób z najróżnorodniejszych środowisk. Poza ludźmi powszechnie znanymi w kręgu kontaktów Tadeusza Gierzyńskiego były także nie znane szerszemu ogółowi osoby, którym niósł pomoc i radę. Osłaniana dyskrecją ta sfera Jego działalności ujawnia się dopiero obecnie: ufundowanie stypendium studenckiego i liczne fakty doraźnie udzielanej przez niego pomocy. Interwencje w sprawach ludzi skrzywdzonych, przysługi i rady potrzebującym pomocy odbiły się ostatnim echem w manifestacyjnym udziale płocczan w uroczystościach pogrzebowych.

Śmierć Tadeusza Gierzyńskiego dała silnie odczuć Jego brak szerokim kręgom ludzi związanych z Nim pracą zawodową, działalnością społeczną i życiem osobistym, któremu mógł poświęcić tak niewiele czasu. Bezpośrednie kontakty z Tadeuszem Gierzyńskim zachowają Go w naszej pamięci jako człowieka, który wywierał na otoczenie wpływ postępowymi poglądami i rzeczowym, rozsądnym stosunkiem do wszystkich spraw, a oddziaływał przy tym dużą kulturą osobistą, taktem i spokojem.

Szacunek dla każdego człowieka, koleżeństwo, zawsze pełna gotowość do dobrych rad i życzliwej pomocy — stanowiły charakterystyczne cechy Jego osobowości. Patriotyczna i zawsze pełna dobrze rozumianego humanizmu postawa Tadeusza Gierzyńskiego, nieskazitelność charakteru i niestrudzona działalność społeczna i polityczna zjednały Mu powszechne uznanie i najwyższy szacunek.

Wielkość zasług Zmarłego na wszystkich polach Jego działalności została podkreślona przez przyznanie mu wielu odznaczeń. Oficerski i Kawalerski Krzyż Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal

Zwycięstwa i Wolności, Medal za Zasługi dla Rozwoju Płocka, Złota Odznaka Towarzystwa Szkoły Świeckiej, Złota Odznaka Stronnictwa Demokratycznego, Złota Odznaka Związku Prawników Polskich, Złota Odznaka za Zasługi dla Województwa Warszawskiego, Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego — oto odznaczenia, którymi Tadeusz Gierzyński został udekorowany.

Postać Tadeusza Gierzyńskiego zostanie trwale w pełnej czci pamięci ludzi i na zawsze związana z dziejami Płocka i regionu płockiego.

SUMMARY

The memory of Tadeusz Gierzyński, a Płock lawyer, remains alive among many groups of people in Płock and Warsaw where he was well known as a prominent and high-minded social and civic worker, a man of great intelligence and noble spirit. For many years, from 1957 to 1965, he was the representative of Płock and Northern Masovia in the Polish parliament.

Important in Tadeusz Gierzyński's life was his work in the Płock Scientific Society of which he was chairman for ten years. Apart from directing the business of this Society and acting as its delegate, he assiduously took care of the Society's financial affairs and its organization; he also paid much attention to its library and to publications made by the Society. For all the diversified work he undertook, he also co-operated in editing the quarterly „Notatki Płockie” („Płock Chronicle”); moreover, he used to invite prominent scientists from Warsaw and other university centres to take part in the Society's meetings. Finally, he often assisted in preparing programmes of the sessions arranged by the Płock Scientific Society; thus to a large extent it is due to his initiative that the Society came to enjoy a high standing in Płock itself and among scientific and cultural centres of Warsaw.

During the last two years of his life Tadeusz Gierzyński was chairman of „Mazowieckie Towarzystwo Kultury” („Masovian Cultural Society”) and, in connection with this rank and his social achievements, he co-operated in the creation of the Research Centre of this Society. Whosoever maintained a close contact with Tadeusz Gierzyński, will always remember him as the man who always forcibly attracted his entourage by his progressive way of thinking and his rational approach to life's current problems. Others he captivated by his noble and cultural individuality, his innate courtesy, and his undaunted spirit — all this features of a truly distinguished humanist.